

6. Мирошниченко Е. В. Обучение профессиональной лексике студентов-экономистов при устноречевом общении в непрофессиональных сферах коммуникации (начальный этап, английский язык): дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Е. В. Мирошниченко. – К., 1996. – 318 с.
7. Окопная Я. В. Профессионально ориентированная немецкоязычная компетентность будущих специалистов сферы обслуживания / Я. В. Окопная // «Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии»: материалы XIV Международной заочной научно-практической конференции. (13 июня 2013 г.). – М.: Изд. «Международный центр науки и образования», 2013. – С. 73 – 81.
8. Поляков О. Г. Профильно-ориентированное обучение английскому языку / О. Г. Поляков // Иностранные языки в школе. – 2004. – № 3. – С. 6 – 11.
9. Програма з англійської мови для професійного спілкування. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
10. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування. – К.: Ленвіт, 2006. – 90 с.
11. Сакур Л. В. Система підготовки кадрів для сфери туризму в Німеччині: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Л. В. Сакур. – К., 1998. – 20 с.
12. Топалова В. Н. Формирование социокультурной компетенции студентов технического вуза (на материале английского языка) / В. Н. Топалова. – К., 1998. – 168 с.
13. Хмілярчук Н. Взаємодія викладача іноземних мов і студента у процесі підготовки фахівців для сфери туризму / Н. Хмілярчук // Вісник Львівського університету. Серія Педагогіка. – 2005. – Випуск 19, Ч. 2. – С. 146 – 152.
14. Хмілярчук Н. С. Педагогічні умови організації навчальної практики майбутніх менеджерів туристичної сфери: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. С. Хмілярчук. – Вінниця, 2007. – 20 с.

Аннотація

В статті представлено роль і значення професійної підготовки як складової частини підготовки майбутніх менеджерів туризму. Проаналізовані особливості підготовки майбутніх фахівців у процесі навчання.

Ключевые слова: профессиональная подготовка кадров для международного туризма, иностранная профессиональная подготовка, международный туризм.

Annotation

The place and importance of foreign language training as part of professional training of future personnel for international tourism.

Key words: professional training for international tourism; foreign language training; international tourism.

УДК 94:32(292.4/5)(470+571)«19/20»

В'ячеслав Мордвінцев, Лілія Храпач
(Київ)

ЄВРАЗІЙСТВО ТА НЕЄВРАЗІЙСТВО: ВИТОКИ ТА РОЗВИТОК ІДЕОЛОГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ РОСІЇ ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.

Аналізуються витоки та розвиток євразійства та неєвразійства як ідеологічних концепцій розвитку Росії ХХ – поч. ХХІ ст.

Ключові слова: євразійство, неєвразійство, ідеологія, Росія.

Актуальність дослідження виходить за рамки суто наукової проблеми. Російська агресія актуалізувала проблеми політичного майбутнього України і Росії, що й зумовлює інтерес до ідеологічного підґрунтя розвитку держав.

Історіографія представлена переважно працями політологів та самих ідеологів руху.

Жовтневий переворот 26 – 27 жовтня (7 – 8 листопада) 1917 р. та розпад СРСР 1991 р. – події, що стали рубіжними в історії Росії та Європи. В обох випадках на карті світу виникали дві цілком нові держави, які, хоч і спиралися на попередній державницький досвід, були змушені налагоджувати своє внутрішнє та міжнародне життя практично заново, не розраховуючи на попередні досягнення. Як на початку, так і в кінці ХХ ст., одразу бралися на озброєння чітко визначені доктрини (комунізм та лібералізм відповідно), щоправда, їх доводилося терміново пристосовувати до російських реалій. Крім того, залишалися і невдоволені зробленим вибором, що провокувало збурення суспільно-політичної думки, результатом якого було виникнення численних альтернативних доктрин розвитку Росії. Євразійство та неєвразійство – породження саме таких рубіжних періодів вибору шляху подальшого розвитку. Спробуємо визначити, в чому полягає суть даних вчень та чим вони відрізняються між собою.

Євразійство стало однією з емігрантських ідеологій альтернативного «третього шляху» для Росії. Виникла ця доктрина в період розчарування емігрантів «першої хвилі» (1917 – 1921 рр.) у

переконанні, що більшовицькій владі судився недовгий вік, з чим тісно пов'язувалося прагнення якомога швидше повернутися на Батьківщину. Окрім того, виникненню нових доктрин сприяла і втрата авторитету так званих старих партій (кадетів, есерів, різних монархічних організацій) серед російських біженців. Про діяльність цих впливових колись об'єднань публіцист Й. Гессен в своїх мемуарах писав, що вони розцвіли «і красно, і яскраво, але пустоцвітом» [1, с. 63]. Дійсно, члени цих партій не досягли жодної з поставлених цілей: не згуртували переселенців-росіян, не змогли завоювати авторитет в очах європейських політиків і, звісно, не змогли аніскільки похитнути більшовицький режим на Батьківщині. Емігранти потребували нових орієнтирів.

Першою публічною заявою про виникнення нової доктрини стала публікація в 1920 р. книги князя Миколи Сергійовича Трубецького «Європа и человечество» («Європа і людство») [2, с. 89]. В цій роботі початки євразійського погляду на співвідношення культур та цивілізацій, національне питання та прогрес було в ній закладено. Датою заснування доктрини вважається 1921 р., адже саме тоді вийшов друком збірник статей «Исход к Востоку. Предчувствия и свершения. Утверждение евразийцев», який став першим колективним виступом євразійців. До збірника увійшли праці Петра Савицького, Петра Сувчинського, Григорія Флоровського та Миколи Трубецького. Власне, після цього маніфесту руху їх і назвали засновниками нової ідеології. В «Исходе к Востоку» вже прямо йшлося про нову доктрину, прихильники якої називали себе євразійцями та чітко викладали власний особливий погляд на російську історію, на подальший розвиток Батьківщини. Надалі євразійці вважали себе представниками «нового начала в мисленні і в житті», які «дають нове географічне та історичне розуміння Росії і всього світу, який вони називають російським або «євразійським» [3, с. 100].

Євразійці вважали Росію особливим культурно-географічним світом, самостійною економічною системою, материком-континентом, самобутньою цивілізацією, що розгортається на просторах цього материка. Російську цивілізацію прибічники доктрини вважали цілком рівноправною європейській, а тому доводили, що Росії не тільки недоцільно наслідувати західну культуру, спосіб життя та стратегії розвитку, але й шкідливо.

На думку євразійців, Росія мала всі передумови для успішного самостійного розвитку. Пов'язували вони ці передумови насамперед з географічним положенням країни. П. Савицький вважав, що відсутність доступу до океанічних транспортних шляхів, а, отже, і до інших країн, і різноманітність сільськогосподарських та промислових поясів стали причиною виникнення в Росії автаркії – тобто, такого типу господарства, коли країна самостійно, тільки внутрішніми силами забезпечує всі свої споживацькі потреби [4]. Окрім того, без просторової єдності Росії, її ландшафтною однорідності, широчезних за протяжністю степів, у державі величезна кількість різних етнічних груп населення просто не могла б залишитися в рамках одного політичного утворення.

Географічне положення відіграло визначальну роль і в окресленні культурного обличчя держави. «Росією не стільки відділяється, скільки зв'язується Азія з Європою... Росія не тільки посередниця в культурному обміні між окремими азійськими країнами. Вірніше, вона менш за все посередниця. В ній творчо здійснюється синтез східних і західних культур» – писав П. Біциллі. [5, с. 38]. Російська культура увібрала досвід Сходу і Заходу, а тому росіян не можна відносити ні до європейців, ні до азіатів. Вони належать до «цілком самобутньої етнічної спільноти – Євразії» [6, с. 175]. Більше того, «в порівнянні з російським «торсом» (величезними рівнинними просторами країни) Європа та Азія однаково представляють собою країну Старого світу» [7, с. 299], а тому вона є необхідним елементом розвитку світової культури та цілісності світової культури.

Євразійці вважали за важливу мету діяльності кожної країни та народу або народів, що утворюють унікальний етнічний комплекс, підтримку, збереження та розвиток унікальних рис, притаманних тій чи іншій державі та її населенню, оскільки кожна культура може відігравати важливу роль в розвитку всього людства [8, с. 369]. З цього вони виводили необхідність відмови від цілеспрямованого наслідування будь-якої культурної, політичної, економічної системи для Росії в майбутньому.

Таким чином, прибічники доктрини наполягали на необхідності зосередитися на внутрішніх особливостях Росії як унікальної цивілізації та, насамперед, відмовитися від європеїзації, започаткованої Петром I. Культурний перелом початку XVIII ст., на думку М. Трубецького, став причиною загибелі Російської імперії. На думку вченого, петровська переорієнтація на романо-германський світ стала актом нехтування основами традицій та ментальності всієї східнослов'янської спільноти, яка тяжіла до Візантії, приниженням Росії до статусу «хвоста»

європейської культури, віднесення її на задвірки цивілізації. Він писав: «...якщо до Петра Великого Росія могла вважатись ледь не найбільш обдарованою та плодovитою продовжувачкою Візантії, то після Петра Великого, вступивши на шлях романо-германської орієнтації, вона виявилася в хвості європейської культури, на задвірках цивілізації» [9]. Головним наслідком цього перелому став розрив між елітою та російським народом, який так і не зміг прийняти Європи, залишившись вірним Візантії. В цьому розриві М. Трубецький вбачав одну з найважливіших причин загибелі Російської імперії: «Поки будівля російської культури завершалася візантійським куполом (еліта), ...стійкість існувала. Але з того часу, як цей купол став замінюватися верхнім поверхом романо-германської конструкції, усіяка стійкість та пропорційність частин будівлі була втрачена, верх почав все більше й більше нахилитися та, врешті-решт, впав» [9]. Таким чином, європеїзація постала як одна з головних причин загибелі Російської імперії.

На протигагу західним впливам, східні в євразійському вченні виглядали набагато привабливішими та продуктивнішими. Так, євразійці вважали, що існуванням централізованої держави Росія завдячує монгольському игу. М. Трубецькой писав: «Монгольське іго тривало близько двох століть. Росія потрапила під нього, ще будучи агломератом удільних князівств, ...майже позбавлених поняття про національну солідарність та державність. Прийшли татари, стали Росію пригнічувати, а попутно її і учинили». Вчений стверджував, що з-під іга країна вийшла у вигляді «міцно зшитої православної держави, спяної внутрішньою духовною дисципліною і єдністю побутового сповідництва» [10]. Традиції, привнесені кочовими народами, в євразійській концепції вважалися невід'ємною частиною російської державності, тоді як європейські впливи виглядали як шкідливе нововведення.

Революцію 1917 р. та Жовтневий переворот прихильники ідеології вважали закономірною подією, початком нової епохи в історії Росії. Повне оновлення мало розпочатися після падіння більшовицького режиму, до якого євразійці ставилися з осудом. «Ми не маємо інших слів, крім слів жаху та відрази, для того, щоб охарактеризувати нелюдськість і мерзенність більшовизму», йшлося в передмові до збірника «Исход к Востоку» [11]. Прийняття комунізму у вигляді «русифікованої» його версії – більшовизму – євразійці вважали найвищим ступенем європеїзації, а тому були переконані, що скоро його буде розвінчано. На заміну революційній дійсності мала прийти реакція – конструктивний процес створення нової держави, який і став би істинною «творчою революцією» та мав, в результаті, повернути Росію до самостійного шляху розвитку і до процвітання [12, с. 206].

Євразійці мали досить чіткий проект нової держави, яка повинна була замінити РСФСР. Планувалося створення цілком нової, розробленої прибічниками доктрини форми правління – ідеократії. Визначальною ознакою такої держави є принцип формування правлячого активу. Головною ознакою належності до правлячої верхівки мала бути спільність світогляду – вірність головній «ідеї-правительниці» (термін М. Трубецького). Такий принцип мав забезпечити максимальну єдність державної еліти та забезпечити цілеспрямованість на шляху до процвітання. В основі ідеократії може лежати далеко не кожна ідея. «Ідеєю-правительницею дійсно ідеократичної держави може бути тільки благо сукупності народів, що населяють даний автаркічний особливий світ», – писав М. Трубецький [13].

На думку євразійців, Росія-Євразія після повалення радянського режиму має бути саме ідеократією. Для встановлення такого ладу вони бачили в російській державі всі умови, зокрема автаркію та спільність культурно-історичного розвитку народів, що населяли країну. Невід'ємною частиною ідеології євразійської ідеократії, яку учасники руху прагнули створити в Росії, мала бути орієнтація на православну віру, яка становила одну з основ народного світогляду.

Власну організацію євразійці партією не вважали. Петро Алексеев, зокрема, писав, що вважає євразійське об'єднання ближчим до організацій, подібних до релігійних орденів [14, с. 340]. Проте євразійці не виключали можливості перетворення ідейного руху на партію, що в перспективі могла замінити більшовиків на чолі Росії. Варто зазначити, що фактично ідеологічний рух почав політизуватися вже на початку 1920-х років, коли до його лав стали долучатися монархісти.

Проте до переходу до більш конкретних дій було ще дуже далеко. Важко не погодитися з А. Доронченковим в тому, що євразійська ідеологія була утопією [15, с. 141], особливо в тих умовах, в яких вона розвивалася. Вже на кінець 1930-х років ідейних рух пішов на спад, на довгий час про цю доктрину майже забули.

Наступний виток розвитку євразійства почався в 1960-х роках, коли до цієї теми звернувся видатний російський вчений Лев Гумільов. З його іменем пов'язують виникнення нової ідеології,

що базувалася на євразійській доктрині, – неоевразійства. На погляди дослідника безпосередньо впливав П. Савицький, якого вважають вчителем Льва Миколайовича. Центральне місце в концепції Гумільова займала теорія пасіонарності, яка пояснювала основні процеси етнічного розвитку Євразії. Згідно з цією теорією, ритми розвитку континенту були визначені «пасіонарними поштовхами», які призводили до посилення та встановлення панування тих чи інших етносів. З хронологічним віддаленням пасіонарного сплеску пануючий етнос поступово слабнув, що закінчувалося або загибеллю, або злиттям з іншим етносом. Для сучасного євразійства особливе значення мають висновки щодо етногенезу та державності росіян. Він вважав їх особливим етносом, що склався під впливом пасіонарного поштовху на основі тюрксько-слов'янського злиття, що служить обґрунтуванням російського контролю над землями Євразії, заселеними тюркськими етносами [16]. В географічному просторі це поєднання реалізувалося як союз Лісу та Степів. Виходячи з цього твердження, Гумільов доводив, що саме «геополітичне поєднання Лісу та Степу складає історичну сутність Росії, визначаючи характер її культури, цивілізації, ідеології, політичної долі» [16].

Теорія пасіонарності стала важливим доповненням наукової частини сучасної євразійської ідеології. На даний момент, варто більше уваги зосередити на ідеологічних основах неоевразійства, а не на його філософській та геополітичній сутності.

Датою початку нового етапу розвитку доктрини можна вважати 1990 – 1994 р., коли навколо газети «День» (пізніше «Завтра») та журналу «Елементи» об'єдналася група інтелектуалів, що стояли на націоналістичних позиціях та засуджували ліберальні реформи, що саме проводилися в Росії. [16]. Лідером неоевразійського руху став тоді філософ та політолог Олександр Гелійович Дугін.

Варто відмітити деякі особливості ідеологічної ситуації в тогочасній Росії. Як уже зазначалося, в 1991 р. Росія вдруге за ХХ ст. опинилася в ситуації, коли необхідно було не просто змінити вектор розвитку, а знову створити систему, що забезпечила б життя цілком новій державі. В тому числі, потрібна була нова доктрина, стратегія розвитку. Після визнання ідеологічної багатоманітності державна влада фактично відмовилася від її вироблення. Інтелектуали та вчені в галузі соціальних та гуманітарних наук, що взяли на себе основний тягар вироблення нової ідеології, зосередили увагу на виробленні «певної ціннісної системи, яка могла б якщо і не бути державною, то в крайньому разі служити орієнтиром для людей» [17, с. 35].

Головною ідеєю став антитоталітаризм, проте поняття це було надто розмитим: за ним не стояло нічого, крім відкидання старого способу життя. Якщо більш конкретно, то російська громадськість на початку 1990-х років схилилася до лібералізму, заснованому на кардинальній зміні економічної стратегії та американській культурній концепції [18, с. 117]. Можна погодитися з О. Дугіним, який наводив дуже чіткий аргумент на користь ліберально-західної орієнтації: «У них працює, спрацює і у нас» [19, с. 564].

Проте лібералізм досить швидко почав втрачати популярність в умовах глибокої економічної, суспільної та політичної кризи. Ліберальний проект, реалізований на практиці, розчарував навіть «борців зі старим режимом» [18, с. 118]. Тому на рубежі ХХ – ХХІ ст. пошуки нової концепції, продовжилися, а надії на її виникнення та впровадження були тісно пов'язані з новим президентом Володимиром Путіним. Існує думка, що за той час, коли Путін та партія «Єдина Росія» залишаються провідною політичною силою в Росії, панівною ідеологією та, більше того, найпоширенішим серед росіян світоглядом, став консерватизм [17, с. 34]. Проте пошук панівної ідеології ще не закінчений, альтернативні соціалізму та лібералізму ідеології розробляються і сьогодні.

Саме в умовах розчарування в лібералізмі неоевразійці на чолі з Дугіним запропонували власну альтернативну ідеологію. Вона наслідувала основні ідеї «класичного» євразійства 1920 – 1930-х років: визнання Росії особливою самодостатньою цивілізацією; її дуалістична природа, в якій криється сила країни; необхідність протистояння Заходу; прагнення до пошуку власного унікального шляху розвитку; доцільність встановлення ідеократичної форми правління як найбільш оптимальної для цієї держави; визнання православ'я як невід'ємної частини російської ментальності, що диктує необхідність повернення до православних цінностей та способу життя. Неоевразійство було значно підкріплене концепцією Гумільова про союз Лісу і Степу як основу «великоросійського» народу, що послужило виправданням перебування в кордонах Росії земель, заселених тюркськими етносами.

Поряд з тим, доктрина і значно радикалізувалася. Так, в сучасних умовах Росія представляється прибічниками євразійства як авангард у боротьбі з однополярною глобалізацією,

яка загрожує втратою національних особливостей країнами світу та втягуванням їх в тенета американського впливу в усіх сферах життя [19, с. 566]. Прагнучи створити багатопольярний світ, в якому було б багато цивілізаційних центрів, що плідно взаємодіяли б між собою, Росія змушена боротися проти «гегемонії безбожного, секулярного, прагматичного, і егоїстичного наросту на людстві – західної цивілізації» [20, с. 7]. Реалізувати цей проект неоевразійці прагнули шляхом створення системи міжнародних стратегічних альянсів, в центрі якої має перебувати Росія. При цьому особливе значення надавалося союзу країни з мусульманськими державами та з Іраном зокрема.

Роль своєї країни в світовому розвитку прихильники оцінюють дуже «скромно»: якщо Росія не буде великою, її не буде взагалі... Але тоді, хай краще нічого не буде. Без Росії світова історія немислима. Тоді нехай закінчується світ» [21, с. 785].

Таким чином, прагнучи до подолання америкоцентричної монополярної системи, неоевразійці вважають за необхідне перетворити Росію в надзвичайно сильний центр тяжіння, в беззаперечного регіонального лідера. В поєднанні з переконанням в імперській сутності Російської держави [22, с. 592] та бажанням об'єднати країни СНД в Євразійський союз, що матиме ознаки федеративної держави [19, с. 569], цілі неоевразійської стратегії виглядають як експансіоністські. Дугін та його соратники приділяють більше уваги практичним стратегіям реалізації доктрини, ніж це зробили «батьки-засновники» в 1920 – 1930-х роках, що робить ідеологію небезпечною.

До початку ХХІ ст. неоевразійство завоювало неабияку популярність. У 2000 р було створено Загальноросійський політичний суспільний рух «Євразія» – партію, яка хоч і не має безпосереднього впливу в парламенті, проте опосередковано впливає на вироблення внутрішньої та зовнішньої політики Російської федерації. На нашу думку, промовистим фактом на користь цього твердження є створення російськими політиками проектів, що перегукуються з євразійськими ідеями. До таких, зокрема, Н. Нартов відносить проект експансії на південь В. Жириновського, ідею «збалансованого світу» Г. Зюганова тощо [23].

Вже в 2003 р. виникла більш масштабна громадська організація Міжнародний євразійський рух, яка на сьогодні має філіали в 29 країнах світу, що свідчить про надзвичайно активне розширення кола прибічників ідеології. Лідером цієї організації та всього неоевразійського руху залишається О. Дугін. В 2005 р. в рамках МЄР було створено молодіжний відділ – Євразійський союз молоді. Для видання літератури, що пов'язана з ідеологією, діє видавництво «Арктогея» та філософський портал з аналогічною назвою, що спеціалізується на публікаціях в мережі Інтернет аналітичних та філософських роздумів неоевразійців, їхніх періодичних видань. Окрім Росії, особливою популярністю доктрина користується в Казахстані. Таким чином, за двадцять років активного розвитку неоевразійський рух здобув велику аудиторію прихильників та має значні ресурси для ознайомлення з ідеологією широких верств населення. О. Дугін та його однодумці підтримують політику Володимира Путіна. Вони вважають політичний курс цього лідера найбільш відповідним величі та імперській суті Росії.

Серед критиків неоевразійства насамперед націоналісти. Вони вважають, що доктрина є такою ж утопією, як і євразійство початку ХХ ст., більше того, висловлюють побоювання, що реалізація наміченого неоевразійським проектом може призвести до розвинення російського народу на території, заселеній переважно тюркськими народами і мусульманами [24]. Головний аргумент, що підтверджує імовірність такого завершення, – демографічна ситуація, що складається аж ніяк не на користь російського етносу. В сучасних умовах кризи також виникають сумніви в економічній спроможності Російської федерації здійснити таку масштабну роботу по підкоренню своєму впливу найближчих сусідів.

Отже, євразійство та неоевразійство мають в основі ті ж самі ідеї, проте різниця між цими ідеологіями значна. Євразійство мало вигляд завершеної, продуманої концепції, яка, втім, була краще пристосована до аналізу минулого Росії, аніж до вироблення стратегії її розвитку. У євразійців 1920 – 1930-х років, загалом, і можливості не було створити свою доктрину більш відповідною до наявних реалій, адже їм доводилося творити далеко за межами Батьківщини. Сучасне неоевразійство розвивається в кращих умовах. Прибічники доктрини, спостерігаючи безпосередньо за подіями в Росії, можуть краще пристосовувати євразійську стратегію до життя. Також вони отримують підтримку значної частини населення та владної верхівки, що також сприяє розробці саме практичних прийомів для втілення ідеології. Звідси походить і вищий рівень радикалізму та політизації неоевразійства, порівняно з євразійством. Відповідаючи на виклики сучасності, ідеологія О. Дугіна поступово може перетворитися у виправдання експансії Російської

федерации, что несет значную угрозу не только соседним странам, а и собственному российскому обществу наперед.

Джерела та література:

1. Гессен И.В. Годы изгнания. Жизненный отчет / Иосиф Владимирович Гессен. – Париж: YMCA-Press, 1979. – 269 с.
2. Казнина О.А. Н.С.Трубецкой и кризис евразийства / Ольга Анатольевна Казнина // Славяноведение. – 1995. – №4. – С. 89 – 95.
3. Савицкий П. Н. Евразийство // Россия между Европой и Азией: Евразийский соблазн./Редакторы-сост. Новикова Л.И., Сиземская И.Н. – М.: Наука, 1993. – С. 100 – 119.
4. Савицкий П. Н. Континент-Океан (Россия и мировой рынок) // Исход к Востоку. Предчувствия и свершения. Утверждение евразийцев. – Прага, 1921. – Режим доступа: <http://nevmenandr.net/eurasia/1921-isxod.php#1921-isxod-PNS-ocean>
5. Бицилли П. М. «Восток» и «Запад» в истории Старого света // Россия между Европой и Азией: Евразийский соблазн. /Редакторы-сост. Новикова Л.И., Сиземская И.Н. – М.: Наука, 1993. – С. 24 – 38.
6. Ключников С. Русский узел евразийства / Сергей Ключников // Наш современник – 1992. – № 3 – С. 174 – 180.
7. Савицкий П. Н. Географические и геополитические основы евразийства // Основы евразийства – М., Арктогея-Центр, 2002. – С. 297 – 304.
8. Карсавин Л. П. Основы политики // Основы евразийства – М., Арктогея-Центр, 2002. – С. 367 – 411.
9. Трубецкой Н.С. Верх и низы русской культуры (этнический элемент русской культуры) // Н.С. Трубецкой Наследие Чингисхана – М.: Аграф, 1999. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.e-reading.ws/chapter.php/1018007/23/Trubeckoy_-Nasledie_Chingishana.html
10. Трубецкой Н.С. О туранском элементе в русской культуре // Трубецкой Н.С. наследие Чингисхана – М.: Аграф, 1999. – [Электронный ресурс] – режим доступа: http://www.e-reading.ws/chapter.php/1018007/25/Trubeckoy_-Nasledie_Chingishana.html
11. Предисловие // к Востоку. Предчувствия и свершения. Утверждение евразийцев – Прага, 1921. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://nevmenandr.net/eurasia/1921-isxod.php#1921-isxod-pred>
12. Див.: Сувчинский П.П. К преодолению революции // Русский узел евразийства – С. 205 – 223.
13. Трубецкой Н.С. Об идее-правительнице идеократического государства // Трубецкой Н.С. Наследие Чингисхана. – Режим доступа: http://www.e-reading.ws/chapter.php/1018007/117/Trubeckoy_-Nasledie_Chingishana.html
14. Алексеев Н. Н. Евразийцы и государство // Основы евразийства. – М., Арктогея-Центр, 2002. – С. 336 – 350.
15. Доронченков А. И. Эмиграция «первой волны» о национальных проблемах и судьбе России / Аскольд Иванович Доронченков – С.-Пб., Издательство «Дмитрий Буланин», 2001. – 218 с.
16. Дугин А. Г. Основы геополитики. Геополитическое будущее России. Мыслить пространством. – М., Арктогея-центр, 2000. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.e-reading.club/chapter.php/20827/17/Dugin_-Osnovy_geopolitiki.html
17. Ипатов Д. С. Трансформации политической идеологии в постсоветской России / Дмитрий Сергеевич Ипатов // Ученые записки Казанского университета. Серия: Гуманитарные науки. № 6/ т. 155 – Казань, 2013. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/transformatcii-politicheskoy-ideologii-v-postsovetskoy-rossii>
18. Кологривова И. В. Политические идеологии в современной России / И. В. Кологривова // Вестник Томского государственного университета. Философия. Социология. Политология. – № 2 – Томск, 2008. – С. 116 – 123.
19. Дугин О. Г. Основные принципы евразийской политики // Основы евразийства – М., Арктогея-Центр, 2002. – С. 564 – 573.
20. Евразия превыше всего. Манифест современного евразийского движения // Основы евразийства – М., Арктогея-Центр, 2002. – С. 5 – 15.
21. Дугин А. Г. Россия может быть или великой или никакой // Основы евразийства – М., Арктогея-Центр, 2002. – С. 781 – 786.
22. Дугин А. Г. Евразийский федерализм // Основы евразийства – М., Арктогея-Центр, 2002. – С. 589 – 594.
23. Нартов Н. Н. Геополитика – М., ЮНИТИ, 1999 – 359 с. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/nart/05.php
24. Леклерк А. Русское влияние в Евразии. Геополитическая история от становления государства до времен Путина. – Альпина Паблишер, 2014. – 368 с. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.ereading.club/chapter.php/1034244/29/Leklerk_Russkoe_vliyanie_v_Evrazii._Geopoliticheskaya_istoriya_ot_stanovleniya_gosudarstva_do_vremen_Putina.html

Аннотация

Анализируются истоки и развитие евразийства и неоевразийства как идеологических концепций развития России XX – нач. XXI ст.

Ключевые слова: евразийство, неоевразийство, идеология, Россия.

Annotation

Examines the origins and development of Eurasianism and the neo-Eurasian nature consists of the ideological concepts of development of Russia in the twentieth and beginning of XXI century Keywords: *Eurasianism, neo-Eurasianism, ideology, Russia.*

УДК 94(=414)(73)«20»

Олена Петраускас
(Київ)

АФРОАМЕРИКАНЦІ В США НА ПОЧАТКУ XXI СТ. (ДО 50-РІЧЧЯ РІВНОСТІ)

Робиться спроба оцінити реальний рівень розв'язання расової проблеми в американському суспільстві на поч. XXI ст. та значення політики уряду США в даному напрямку на основі співставлення сучасних показників соціально-економічного становища афроамериканців із вимогами лідерів Руху за права темношкірих 60-х років XX ст.

Ключові слова: афроамериканці, США, расові відносини, дискримінація, Закон про громадянські права 1964.

Актуальність поставленої у дослідженні проблеми обумовлена загостренням міжетнічних, міжрасових суперечностей в сучасному світі та з огляду на накопичений досвід у їх розв'язанні. Аналіз цього досвіду може відіграти позитивну роль у вирішенні гострих проблем сьогодення. В статті здійснюється спроба порівняти сучасні показники соціально-економічного положення афроамериканського населення у найбільш дискримінованих сферах життя (політична активність, соціальна мобільність, освіта, працевлаштування та головні соціальні проблеми темношкірого населення – бідність та безробіття), із даними 60-х років XX століття. При цьому варто враховувати, що з часу втілення основоположних законодавчих ініціатив у подоланні расової дискримінації вже минуло 50 років. А це дає нам підстави простежити реальні досягнення руху афроамериканців за громадянські права, завдяки новим для Америки політичним підходам у расовому питанні (т.з. «позитивна дискримінація»).

В липні 2014 р. Америка святкувала ювілей події, що стала вершиною досягнень руху за громадянські права в американській історії. У 1964 р. Президент Ліндон Джонсон підписав Закон про громадянські права (Civil Rights Act of 1964). Цей законодавчий акт забороняв дискримінацію за ознакою раси, кольору шкіри, релігії, статі чи національного походження у різних аспектах суспільно-політичного життя. Він недозволяв висування нерівноправних вимог в процесі реєстрації виборців та расову сегрегацію в школах, на робочих місцях і на підприємствах, що обслуговують широку громадськість. Ця заборона мала, нарешті, допомогти темношкірим американцям досягти реальної повноправності з білими у відповідності до базових демократичних принципів, закладених у Конституції [1].

Епохальність закону 1964 р. яскраво ілюструє промова першого темношкірого Президента Барака Обами з нагоди ювілею його прийняття. В ній очільник Білого Дому акцентував увагу на вагомості документу задля остаточного окреслення американської національної ідентичності. Президент зазначив, що закон про громадянські права «трансформував саме поняття демократії, рівності та справедливості, нове концептуальне розуміння яких сприймали прийдешні покоління» [2].

Основою джерельної бази дослідження стали документи Бюро перепису населення США, зокрема, окремий ювілейний звіт-аналіз динаміки популяції представників етнічних меншин країни та їх соціально-економічного положення за різними показниками станом на 2011 – 2014 рр. (у порівнянні з 1960 – 1974 рр.) [3]. Американську історіографію проблематики склали праці науковців Центру міських та столичних досліджень Брукінгського науково-дослідного інституту [4], аналітичні статті журналу «The Times», присвяченого ювілею з дня Маршу на Вашингтон [5] та низка ґрунтовних праць і статей, розташованих в електронній дослідницькій бібліотеці Questia Online Library [6]. Проблема становища темношкірого населення піднімалась також і російськими дослідниками в контексті політичної та етнічної історії США. В першу чергу, слід зосередитися на працях російських науковців із Центру внутрішньополітичних досліджень Інституту США та